

Pomhaj Bóh

Časopis ewangelskich Serbow

Budyšin, apryl 1999
lětnik 49

4

Bože slovo za nas

Zo je Chrystus wumrěł, tak móže so prajić, to tola ničo njewšědneho njeje. Kóždy čłowjek jónu wumrěje. Čehodla so potom wo Chrystusowej smjerći telko rěči? Snano tehodla, dokelž je wjele ćerpjeć dyrbjał a dokelž su jemu žiwjenje wzali. Ale druhim je so podobnje šło. Myslimy jenož na tych, kotřiž su w koncentraciskich lěhwach wo žiwjenje přišli. Ale čehodla potom runje wo Chrystusowej smjerći rěčimy? Snano tehodla, dokelž so wo nim praji, zo je zaso wožiwił? To so hewak njestanje a tehodla

so prašamy: Kak mamy to zrozumić?

Njemóžemy prajić, zo bě Jezus jenož pozdatnje mrtwy. W Swjatym pismje čitamy, zo nichtón na tym njedwělowaše, zo bě Jezus wopravdže mrtwy. Wšitcy wědźachu, zo je Jezus wumrěł. Dale sahace nadźije wjac njemějachu. Tehodla staj na přikład tež wučomnikaj z Jerusalema wotešoj a so do Emausa podašoj. A tola dyrbješoj wonaj spóznać, zo Jezus njeje w smjerći wostał, ale zo je žiwy. A tež Tomaš, kotryž dwělowaše na wupra-

jenjach druhich wučomnikow, je so přez zjewjenje Jezusa přeswědčić dał. Na koncu tež wón wě: Bóh je Jezusa z mrtwych zbudził. Ale čehodla runje jeho? Dokelž je wón Boži syn. Bóh sam je jeho do našeho swěta posłał, zo by chłostanje za naš hrěch na so wzał. To je so přez Chrystusowu smjerć na křižu stało. Jeho zbudjenje z mrtwych přez Boha je znamjo za to, zo je Bóh tutón skutk Jezusa přiwzał. Z tym pak je Chrystus tež naš knjez, kiž nad nami knježi – to rěka: kotryž ma nam něšto prajić,

runje dokelž je za naš hrěch ze swojim žiwjenjom zaplaćił. My słušamy k njemu. Wón nas njewopuści, w žiwjenju nic a tež nic w smjerći.

Potom pak njejsym sebi samemu přewostajeny w swojich nuzach a staroscach. Chrystus drje wšitke ćeže žiwjenja njewotstroni, ale pomha je znjesć. A tež w našej poslednej hodžince tu na zemi wón nas njewopuści. Tak plaći: Hač smy žiwi abo wumrějemy – Chrystus je pola nas. To je za nas zepěra w žiwjenju a trošt, hdyž wumrějemy. **S. Albert**

Za to je Chrystus wumrěł a zaso wožiwił, zo by Knjez był mrtwych a žiwych. (Rom. 14,9)

Lětuši serbski bus

Lětuši serbski bus wotjědže, da-li Bóh, njeźelu, 13. junija, rano w 7.00 hodž. Pojědžemy nic po wostudłej awtodróze, ale po B 6 přez Biskopicy, hdžež chcemy na rjanym torhošću pozastać, přez Drježdžany do Coswiga, hdžež změjemy w zajimawej, přez 500 lět starej cyrkwi we 8.30 hodž. serbske kemše. Cyrkwinski hudźbny direktor Werner budže kemše na wobnowjenych, něhdy dwórskich piščelach přewodžeć.

Po tym chcemy sebi nowu Mišnjansku akademiju wobhladać, kotraž je zaměstnjena w něhdyšim klóštrje a pozdžišo wjerchowskej šuli swj. Afry. Akademija je wažne dalekubłanišćo našeje cyrkwy.

W Moritzburgu powita nas předstejer doma diakonow, farar Friedrich Drescher. Tam smy k wobjedu a tež ke kofejpicu wutrobnje přepro-

šeni. Mjeztym móžemy sebi nowy teologisko-pedagogiski institut wobhladać a tež nowu šulu za socialnu službu. Słyšimy tež něšto wo wažnym džěle diakonow, tež wo nowych nadawkach, kaž prócowanje wo młodostnych, kiž su wot drogow wotwisni.

W Połčnicy změjemy wječornu nutrnosť. Wokoło 19.00 hodž. chcemy so do Budyšina wrócić.

Přizjewić móžeće so pola:

sup. na wotp.
Gerharda Wirtha
02625 Budyšin
telefon 03591/602126.

Jězba plaći zaso 50 hr (z wobjedom a kofejom). Za džěci hač do 14 lět plaći jězba 25 hriwnow.

Handrij Wirth

Kubłanski dzeń 1999

Na Kubłanski dzeń zetka so 8. małego rōžka na Michałskej farje w Budyšinje něhdže 20 ewangelskich Serbow Budyskeho kraja. Po tym, zo běchu so wšitcy přichwatani lubje mjez sobu powitali a postrowili, zahaji so dpoždnje z kemšemi. Superintendent Albert předowaše wo spočatkach křesćanstwa w Europje.

Přizamkny so dpoždnja hišće hodžinka rozmołwy w rumnosťach ponowjeného doma stareje Młynskeje bašty. Farar Malink předstaji knižku z Domowinskeho na-

kladnistwa „Terminologija za nabožinu“. Při tym dyrbješe zwěsćić, zo je słowničk njedospołny a z městnami samo ze zmylkami. Přitomni, bjeztoho zo bychu na tutu temu přihotowani byli, podachu spontanje wšelake słowa a wobroty jako dodawki k napisanej terminologiji. (Rozprawjerka měni, zo je wěsće chwatk, z kotrymž je so terminologija zestajała a wudała, wulki džěl – chcemy rjec – njeluboznych misnjewow zawinował.)

Popoždno słušeše dopomnjenkam na rjany ↪

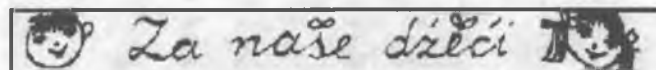
wulět ze serbskim busom do Čech, na Serbski cyrkwinski dzeń w delnjołužiskej Brjaznje a na swjedźenske kemše w Drježdźanach k wopomnjeću přerich serbskich ewangelskich kemšow před 150 lětami w sakskej stolicy. Bratraj Wirth a Panach běštaj wo podawkach filmy zhotowiłoj. Bratr sup. Albert poda hišće rozprawu superintendenty wo serbskich kemšach a wo serbskich wosadnych popołdnjach. Při tym počahowaše so nadrobnišo na zetkanja we Wojerow-

skich a nakromnych holandskich kónčinach.

Dalšim planowanym eku-
meniskim nabožnym wusyl-
lanjam w serbskim rozhlосу
wšitcy přihłosowachu – wi-
dža w tym móžnosć lěpšeho
dorozumjenja mjez ewangel-
skimi a katolskimi Serbami.

Wutrobny džak knjeni
A. Albertowej a jeje młody-
maj pomocnicomaj za stó-
dny wobjed a dobry kofej.

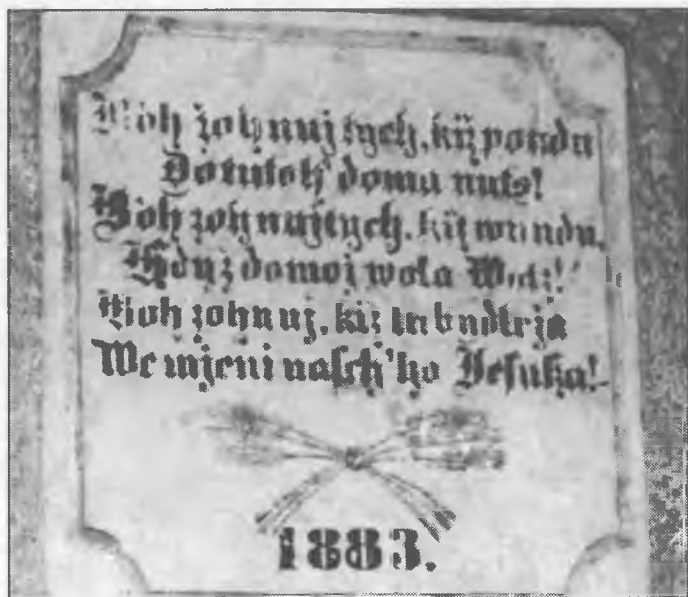
Na přichodny Kublanski
dzeń w měrcu 2000 a na
přecelnu serbsku towaršli-
wosć wjeseli so **Rutha**

ZELENY ŠTWÓRTK –
mjeno tutoho dnja je přelo-
žene z němčiny – Gründon-
nerstag. Ma swoje mjeno ze
stareho němskeho słowa –
gronan, greinen, štož rěka
přeložene płać. Na tutym
dnju slyšimy wo rozmoł-
wach, kiž je Jezus ze swojimi
wučomnikami wjedł, a wo
jeho poslednej zhromadnej
wječeri ze swojimi přečelemi.
Na kemšach steji Bože wot-
kazanje w srjedžišću.

ČICHI PJATK je dzeń po-
sćenja a čišiny, kaž mjeno
dnja praji. Myslimy na kem-
šach na Jezusowe zasudže-
nje, křižowanje a na jeho
smjerć.

JUTRY su najwažniši a naj-
starši swjedžen křesćanstwa.
Jutrownu njedzelu swjećimy
horjestaće Jezusa. Čas zru-
doby a posćenja je nimo.
Doma a w cyrkwi zaswěći so
jutrowna swěčka jako zna-
mjo žiwjenja. Spěwamy ju-
trowne kěrlušy a slyšimy bi-
blisku powěsć (po Mateju):
Po sabaće, njedzelu rano za-
he, džěštej Marja Madlena a
druha Marja k rowej. A hlej,
jandžel přińdže, wotwali ka-
mjeń a džeše k nimaj: „Nje-
bojće so. Jezus njeje tudy.
Dziće k jeho wučomnikom a
powědajće, zo je wón stanył
wot mrtwych. Dziće do Ga-
lilejskeje. Tam budžeće jeho
widžeć.“ **G. Gruhlowa**

Tafla w Hrubočicach w lěće 1995 Foto: awtorka

Hrubočanska tafla wuchowana

Před štyrjomi lětami předsta-
jichmy w našim časopisu (6/
1995) serbsku taflu w Hrubo-
čicach, zamurjowanu nad
chěžnymi durjemi domske-
ho. Nic jenož we wsy, ale po
cyłej wokolinje bě to jenička
tafla ze serbskim napismom.
Wona pochadžeše z l. 1883,
najskeje je so domske tehdy
natwarilo. Tafla bě jara derje
zdžeržana, bě wudebjena ze
zlotymi klóskami a zlotym
wobrubjenjom a mješe na-
pis w zastarskim pismje:

**Bóh žohnuj tych, kiž pónđu
Do tutoh' domu nuts!
Bóh žohnuj tych, kiž wuńđu,
Hdyž domoj wola Wótz!
Bóh žohnuj, kiž tu bydleja
We mjeni nasch'ho Jesuša!
1883.**

W lěće 1995 bě statok wo-
pušćeny a w bédnym stawje.
Džensa je ponowjeny, ale
tafla tu hižo njeje. Nowi wob-
sedžerjo njemějachu zrozu-
mjenje za jeje hódnotu a nje-
rodžachu wo nju. Tafla by so
zničila, njeby-li so susod jeje
dohladał a ju serbskemu za-
jimcej posředkował. Wobě-
maj slyša džak a připóznače
za wuchowanje tuteho rja-
neho swědka ewangelskeho
serbskeho burstwa 19. lět-
stotka.

Nadžijomnje so tež w dru-
hich wsach ludžo namakaja,
kiž na to kedžbujaja, zo so
serbske pomniki njezniča,
ale so zdžerža naslědnym ge-
neracijam. **T. M.**

Dwurěčna tafla w Džěžnikcach

Na pózdnim wječoru 11. ju-
nija 1863 wudyri woheń na
statoku č. 1 w Džěžnikcach.
Wjesnanow, kiž běchu
so po sprócniwym džěła-
wym dnju na synowych
žnjach hižo k měrej podali,
wutorhny trubjenje wajchta-
rja a wołanje wo pomoc ze
spara. Sapace swětło na hór-
ce na kromje wjeski přeradží
městno njezboža. Byrnjež
Džěžnikčenjo k hašenju
chwatali, njezamóchu pło-
mjenjam dowobarać. Woheń
spóžrě hakle połsta lět stary
statok.

Dwaj dnjej po tym bě w
Serbskich Nowinach čitać:
„Z Džěžnikcec: Štwórtk wje-
čor w 11 hodžinach wudyri
tudy w bróžni korčmarja Pa-
na woheń a přewobroći tu
samu kaž tež domske a pó-
dlanske twarjenja z kowarnju
do procha a popjeła. Dokelž
woheń jara spěšnje wokoło
so hrabaše, da je so wyše
wulkeje džělby žita, domjace-
ho a hospodarskeho grata
tež 4 howjadow a 2 swini
spaliło. Woheń je najskeje
założeny a su tehodla jenu
žónsku sadžili.“

Na zbožo korčmar Pan
njbě wšo swoje zamóženje
přisadził. Rjeńši a masiwniši
da statok nowy natwaric. Na-
stawachu nahladne domske
a tři wulke bróžnje z hródze-
mi a chlěwami. Jako dopom-
njeće na wohnjowe njezbožo
da korčmar zamurjować na
domskim pšeskowcowu taflu
z napismom:

**Neu erbaut 1810.
Total abgebrannt
d. 11.–12. Juni 1863.
Schož je nam Woheń
a Wichor zaw, to je nam
Bóh tón Knes zašo daw.**

Skomolene serbske napismo

Ducy džensa po Džěžnikce-
cach taflu njewuhladaš. Dyr-
biš zastupic do Lehmanec
statoka na Dwórnišćowej
dróze 38. Stejo na wuplestro-
wanym dworje wuhladaš
bróžnje a domske, natwarje-
ne po wonej njezbožownej
nocy před 135 lětami. Na
domskim wyše stwinych
woknow spóznaješ taflu.

Džensniši wobydlerjo sta-
toka će njewuhnaja, ➡

byrnjež so dźiwali, zo so zajimuješ za skromnu tafličku. Wědža wo wulkim wohenju, a to nic jenož z tafle, ale tež z powědanja dźěda a wowki, nana a mačerje. Taflu sej waža a njesu ju wotstronili, kaž je so to na wjele domach w zaštych lětdžesatkach stało.

Lěta 1991 dachu domske znowa wobmjetać. Tež wobłědnjene, hižo ćežko wučitajomne napismo na tafli so ponowi. Do pěškowca wudypane pismiki so z čornej barbu wumolowachu. Němske napismo so akuratne pora-

dži, serbske pak nic. Dokelž ani wobydlerjo statotka ani moler pismikow hižo serbsce njerěča, so hrónčko džen- sa takle čita:

*Schtog ja nam Wójna
a Wiohru zam To je nam
Boh ton Knes zaho dam.*

Přełožiš-li napismo Lehmannec swójbnym, tak wotkiwnu: Ně, ně, wójna njeje statok zničija, ale woheń. Skepsane napismo w rěči, kotruž tu nihtó njerozumi, pak nikoho njemyli. Hač změje hdy štó za wažne je sporjedzić? **T. Malinkowa**

Dwurěčna tafła na statoku w Džěžnikcach

Foto: awtorka

Posledni serbski Wótčenaš w Serbinje?

Za čas swojeho krótkeho přebywanja w texaskim Serbinje zašty oktober rozmołwjach so jara často ze swojej hospozu Ruth rodź. Měrćinec wo jeje swójbje. Měrćinec swójba bě 1854 ze Žarkow blisko Wósporka wupućowa-

ła. Staršej Handrij a Hana (rodź. Wićazec) zemrěštaj na łódži za čas přeplawa. Pjeć dźěći wostachu žiwe a strowe a wotrosćechu w Texasu pola druhich swójbow. Hišće džensa so potomnicy Měrćinec roda kóžde druge lěto

zetkaja, a naliča tam potom přez třista ludźi.

Wo jednym tych Měrćinow bě T. Malinkowa w PB (awgust 1996) rozprawjała, a to wo Korli. Wón bě najlubši wuj našeje hospozy Ruth. Wona pokaza mi jeho row (hlej foto). Korla Měrćin bě docpět jara wysoku starobu 96 lět. T. Malinkowa so w mjenowanym nastawku praša, „hač drje je Korli Měrćinej něchtó w Texasu do rowa zaspěwał serbski kěrluš abo so za njeho modlił serbski Wótčenaš“.

Korla M. bě drje posledni čłowjek w Serbinje a wokolinje, kotryž zamó serbske kěrluš a modlitwy zaspěwać. Hdyž wón zemrě, je jemu prof. dr. Wilson ze Serbinskeje kónčiny při rowje

poslednje božemje prajił a serbski kěrluš zaspěwał a serbski Wótčenaš za njeho so modlił.

Prof. dr. Wilson bě w lěće 1988 na slědźerskej wuprawje w Serbskim instituće w Budyšinje. Nětko rentnar, bě wón na Rice-uniwersite w Houstonje/Texasu wučil na instituće za germanistiku a slawistiku. W Budyšinje bě w swojim času slědźił wo serbskich wupućowarjach a wudał wobšěrnú knihu wo tym: „Farar Kilianowe křćen- ske zapiski lutherskeje cyrkwe w Serbinje (1854-1883)“. Je to dokładne a swědomite džěło, kiž služi tamnym potomnikom serbskich wupućowarjow jako žórło za slědženja wo svojich swójbach a jich dóńće. **M. Kaltšmit**

Foto: priwatne

Lutherowy pomnik we Wulkich Debsecach

400. narodniny Martina Luthera w nowembur 1883 po cyłej Němskej wulcyšnje swjećachu. Njeběchu to jenož nabožne motiwy, kiž pohnuchu młody němski kejžorski stat slawić reformatora na dotal njedožiwjene wašnje. Luther bu powyšeny na symbolowu postawu pobožno-wojowarskeho němskeho rjeka. Po wšěm kraju džětach swje-

dženske wuběrki na tym, spožčić jubilej wulkotny raz.

Ewangelscy Serbja zbokaj njestejachu. Wudachu jubilejne spisy, wobdarichu džěći z wobrazami Luthera, wuhotowachu swjatočne bože služby, organizowachu swjedženske čahi, sadžachu wopomnjenske štomy a stajachu pomniki.

Njeje znate, štó pohnu wo-

bydlerjow Wulkich Debsec, postajić w swojej wsy Lutherowy pomnik. Ani jich wosadna wjes Budestecy, kotraž jubilej dnja 10. a 11. nowembra 1883 wulce woswjeći, tajki njezwjedže. Wulke Debsecy pak, kiž su nježiwajcy swojeho mjena jenož mała wjes, dopokazachu, što horliwosc zamóže. Wjesnjenjo składowachu pjenjezy a da-

chu ze zornowca wudžětać pomnik ze serbskim napisom:

**K 400 lětnemu
narodnemu dnju
Dr. M. Luthera
1883.
10. Nov.**

Za pomnik wuzwolichu najrjeńše městno wsy: gmejnske lado na hórce z wulkotnym wuhladom do doliny ➡

Sprjewje a na Łužiske hory. Zo by wopytowar tu móhl woměrje wotpočnyć, postajichu poboku pomnika kamjentnej ławce.

W priwatnych rukach

Dlěje hač lětstotk skićeše pomnik wjesnjanam a pućowarjam městno čicheho wokřewjenja. Džensa so tam hižo njemóžeš posydnýć a wobdźiwać rjanu wokolinu. Pomnik steji wot njedawna na priwatnej ležownosći.

Gmejna Hornja Hórka je před něhdźe třomi lětami předała lado z pomnikom swójbje W., kotraž ma swój domčk runje pod pomnikom. Drje bě gmejna poskičila přestajić pomnik na druge městno, ale z tym so wjesnjenje spřećelić njemóžachu. Tež pomnikoškitarski zarjad so přećiwo tomu wupraji.

Prašenje, što z pomnikom – wo kotryž, připódlu prajene, so lěta dołho njebě ničtó zajimował – budže, bě rozhořilo wjesnjanow. Zo bychu

so žołmy zaso změrowali, wosta wšo při starym, štož rěka: Swójbja W. wobsedźi skloninu z pomnikom. Pisomne dorěčenje nastupajo pomnik njeeksistuje. Nowy wobsedźer so jenož ertnje zawjaza, dowolić zajimcam po přizjewjenju přistup.

Njepřizjewjeny wopyt

Wo njepřizjewjenym wopytowarju knjez W. njeje zahorjeny. Mórny či hnydom pod nós, hač njejsy móhl lěto přjedy přińć, hdyž bě pomnik hišće zarosćeny z kerčinu, kotruž je wón mjeztym z pilnym džěłom wukopał. Hakle po dlěšich jednanjach při wrótkach je wotewri.

Zastup do ležownosće pak hišće njewoznamjenja, zo so k pomnikej předobudžeš. Najpřjedy dže knjez W. po papjerku, na kotrejš maš jemu wokrućić, zo za to njerukuje, hdyž so ze skloniny wališ a znjezbožiš. Hdyž je z popisanej papjerku přezjedny, přewodža će po wudžěla-

Serbski Lutherowy pomnik we Wulkich Debsecach

Foto: awtorka

nych serpentinach na hórku.

Składnosć, wobdźiwać pomnik a krajinu, či knjez W. njepopřeje. Dokelž nje-dźiwajcy swójeho serbskeho mjena jenož němsce rěči, da sej napismo pomnika přeložić. Tomu, štož scěhuje, so njemóžeš wobarać. W běhu někotrych mjeńšin wospjet wurazy, kajki wulki „zełharnik“ a „zlóstnik“ bě Luther. Na ľahodne prašenje, hač drje njeje z cyrkwu zwjazany,

zhoniš jenož tole: „Wěrju do Boha“, ale Luther bě „zełharnik a zlóstnik“. A to, tak zaskle wospjetuje, mělo město dotalneho napisma na pomniku stać! Njezbywa či ničo hač słaba próstwa, tute swoje mēnjenje tola prošu nic napisać na pomnik. Derje by było, hdy bychu časćišo wopytowarjo pola knjeza W. zakłapali a z tym pokazali, zo pomnik w Serbach njeje zabyty.

T. Malinkowa

Dopomnjeće a wuhlad w módrym a złotym

Lipsk w hodowniku 1998. Módre a žolte swěčki so swěća. Swjedźenske blido je wupyšene ze serwietami w samsnych barbach. Za adwentski čas njeje tutón napohlad njewšědný. Wšudze wotměwaja so swjatočnosće w swětle swěčkow. Jenož barby zbudža spodźiwanje. Tuta njewšědna swjatočnosć wotmě so w hodowniku 1998 w domje ewangelskeje studentskeje wosady w Lipsku.

Džesać studentow a dr. Gerhard Graf z uniwersity běchu so třecu adwentnu nje-dželu zhromadźili na nastork promowenda teologije Jensa Buliša. Spominachu na znawazajenje Serbskeho přédarskeho towarstwa Sorabija w lěće 1728. Měnjate stawizny studentsko-teologiskeho towarstwa zakónčichu so w šmjatańcy wójnja a

Foto: priwatne

powójskeho časa dokładnje tu, hdžež so nětko zhromadźizna wotmě.

„Rjana Łužica“ a „Lubka lilija“ zaklinča w rumnosćach studentskeje wosady. Kelko lětdžesatkow tu hižo njebě serbske słowo slyšeć było? Torsten Schieber spožči wječorkej wobsah ze swojim přednoškom wo wuwicu serbskeho wumětskeho spěwa. Studenća Sorabije kaž

Handrij Zejler abo Jurij Rak su basnili studentske spěwy w swójeje maćeršćinje. Su spožčili wjesoľemu studentskemu žiwjenju słowa a hłós. Melodije klinča trochu zrudne, snadž dokelž myslachu na holcy doma. Hrónčka pak rěča wo žiwjenskej radosći a wo hordosći na lužisku domiznu. Džensa su spěwy pomnik stawiznow serbskeje rěče a hudźby 18. a 19. lětstotka. Jako so spěwy potom woprawdže wot někotrych studentow zaspěwaja, je to jimacy wokomik. Njedožiwíš to husto, zo přeprěča stawizny lětstotka a stanu so přitomosć.

Druhi móst do zašłosće bě nutrnosć, kiž zložowaše so na 66. psalm. Tutón psalm běchu so studenća Sorabije we wšěch časach modlili. Z čim by so wječork

lěpše zahajić móhl? Hdyž so Sorabojó zeńdžechu, zo bychu serbsce rěćeli, zložowachu so na trajnu móc słowa.

Na wuznam Serbskeho přédarskeho towarstwa dopomina w domje ewangelskeje studentskeje wosady wopomnjenska tafla. Dom bě Sorabija 1908 natwarila za swoje schadźowanja, swojey dwě bibliotece a jako studentski internat.

Dopominanje ma wažny zaměr. Stejimy před prašenjomaj za perspektiwu připowědanja Božeho słowa a za přichodom serbskeje rěče. W swětle lužiskich módrozłotych barbow namakamy wotmołwy w přitomosći. Hdyž so poradži nawjazać na tradicije, pisaja so stawizny dale do přichoda.

Křesćan Róžownik
Jens Buliš

Ze stawiznow Serbskeho přédarskeho towarstwa w Lipsku

Wopon Sorabije

Na wopomnjenskej tafli w domje ewangelskeje studentskeje wosady w Lipsku je čitać sčěhowacy tekst:

W lěće 1716 wobzamkny pjeć hornjołužiskich studentow teologije so zjednočić do towarstwa, předewšěm

warstwo bě za druhich studentow tak atraktiwne, zo njeprislusachu jemu bórže hižo jenož Serbja a nic jenož teologoj, hačrunjež wučinjach tući přeco hišće hlowny džěl člonstwa. Zjednoćenstwo bě wabjace wosebje tohodla, dokelž hajachu sobustawy žiwjensku zhromadnosć a dokelž so přez wosebite formy zhromadneho wuknjenja hladajcy pozběhny studijny niwow. Tu dyrbi so naspomnić, zo nam džensa znate formy posrědkowanja wědy w seminarach a zwučowanjach so wuwichu a naložowachu w tutym towarstwje.

W 19. lětstotku nastawaše

Wigneta z kónca 18. lětstotka

gesellschaft) bě z wotstawkom najstarše. Zo bychy z duchom časa šli a zo njebychu přisadźili swój powabk, zawjedžechu na kóncu lětstotka mensuru. Tuta pak njebě winowatosć. Zdobom mjenowachu so wotnětka „Sorabia“ (Łužiske přédarske towarstwo).

Spočatk našeho lětstotka, 1908, natwarichu sej Soraboj w Lipsku dom na Moltkowej dróze 11 (džensa Alfreda Kästnerowa dróha 11). Wšitcy aktiwni studenća čehnjechu jako dobrowólnicy do 1. swětoweje wójny a padnych.

1934 přizamkny so Sorabija, zo byso glajchšaltowanju wuwinyła, zjednoćenstwu „Deutsche Landsmannschaft“. Dwě lěće pozdžišo dyrbyeše so „Landsmannschaft“ rozpušćić a Sorabija so přetwori na „Kameradschaft Ernst Krohn“.

1945 sčěhowaše zakaz.

Dom přědnje do wobsydstwa sakskeje ew.-luth. krajneje cyrkwyje. Tuta přewostaj jón studentskeje wosadže k wužiwanju. Lěta 1948 wušmórny so Sorabija z Lipsčanskeho towarstwoweho registra. Někotři Soraboj přizamknjachu so po wójnje w zapadnej Němskej „Landsmannschaft Westfalen Münster“. Mjeno Sorabije je džensa hišće žiwe w „Landsmannschaft Sorabia-Westfalen Münster“.

Wjacore stare fotografije, kotrež wisaja w domje studentskeje wosady, dopominaja na Sorabow. Štóž steji před zachodom do domu, wuhlada nad durjemi lětoličbu 1716, lěto załoženja towarstwa. Na dróze přiwobročnym boku doma je hišće widjeć wopon Sorabije. Pokaza serp, dokelž wotwodžichu mjeno Serb wot serpa.

Jens Buliš

Wigneta z lěta 1728

dokelž chcychu so zwučować w přédowanju serbskeje maćeršćiny. Swoje zjednoćenstwo mjenowachu „Collegium Homiletico-Practico Vandalicum“ (pozdžišo tež: „Societas Sorabica Lipsiensis“, němsce: Wendisches Predigerkollegium, serbsce: Serbske přédarske towarstwo). Zwobraznjene wignety dopominaja na tutu zažnu dobu: najstarša je z lěta 1728, hdyž wotući zjednoćenstwo po někotrych lětach přestawki k nowemu žiwjenju. Tamnej pochadźatej z kónca 18. lětstotka. Na wohtarju čitamy: „Soraborum saluti“ („K lěpšemu/zbožu Serbow“). To-

wjele dalších studentskich zjednoćenstwow. Serbske přédarske towarstwo (wot l. 1810 Łužiske přédarske towarstwo, Lausitzer Prediger-

Lipsk, dom Sorabow

Zhromadźizna studentow

Fota: priwatne

Lutherowy pomnik w Rašowje

Měješe Rašow serbski pomnik?

Rozprawy wo swjatočnosćach k 400. narodninam Martina Luthera w nowemburu 1883 rěča wo tym, zo postajichu tehdy we wjacorych wsach serbske pomniki k česći reformatora. Mjez druhim je čitač:

„We Wulkich Debsecach kaž tež w Rašowje stej gmejnjne dopomnjeńske kamjenje ze serbskim napisom stajilej a pódla lipy nasadźatej.“

Wulkodebsečanski pomnik hišće steji a je do pomnikoškitneje lisćiny zapisany. Nic pak Rašowski. Scyla wo nim njeje wjace znate hač wona skromna powěšć wo jeho postajenju. Nastanje prašenje, hač je pomnik scyla eksistował abo hač je so nowinar w léće 1883 mylił? Za wotmołwu pytaš najlěpje w Rašowje samym.

Na Rašowskej nawsy

Chceš-li do stareje wsy Rašow, maš při znatej Rašowskej korčmje z hłowneje dróhi wotbočić. Wottam stupaš po spadowacym puću, kiž rěka „Alt Rascha“, dele do wjeski. Deleka w nižinje, krótko před tym, zo so wjes-

ny puć džěli, wuhladaš naprawo małe lado z mócnymaj štomiskomaj. Wo třecim tu něhdy stejacym štomje swědči jenož hišće wotřeznjeny zdónk. Jeli měješe Rašow hdy pomnik, tak je bjezdweła na tutym městnje stał: srjedža pomnik, po bokomaj lipje a zady dub.

Młoda žona w susodnej zahrodce wo ničim njewě. Poda pak mjeno wuměnkarka, kiž móhl snadź dale pomhać. Knjez Z. runje wokna barbi, ale je rady zwólniwy přetorhnyć swoje džěto na krótku bjesadu.

Wězo, praji knjez Z., tam na ladže pod štomami je wobdaty wot drjewjaneho pločika něhdy stał pomnik. A wón sam bě mjez tymi, kiž su jón zničili.

W polstatych lětach rozbity

Knjez Z. powěda, zo bě pomnik był z pěškowca, zo steješe na kamjentnym schodženku a zo měješe na stan podobnu třěšku. Njebě přewulki, snadź 60 centimetrov šěroki, 20 centimetrov hluboki a něšto wyši hač meter. Na napismo so knjez Z. dopomnić njemóže. Najskerje, tak měni, bě na přednjeje stronje wudypa-

Rašowski pomnik po wopisanju knjeza Z.

Rysowanka: Isa Bryccyna

ne němske a na zadnjeje serbske wěnowanje.

Zrudny kónc pomnika započa so po léće 1945. Dždržany pločik spadaše a latory so jedna po druhej pozhubowachu. Móžno, zo sej něchtó z Rašowčanow z nimi stwu wutepi.

Dokelž nihtó pločik njezwuporjedža, měješe wjesna džěčina a młodžina swobodny přistup k pomnikej. Poča na nim swoje mocy měrić, jón tam a sem čumpać, doniž so z podesta njewali. Potom hižo dolho njetraješe, zo bě pěškowcowy kamjeń rozbity na małe kruchi.

Knjez Z. praji, zo njeje wjele, štož ma w swojim žiwjenju wobžarować, ale zo

bě jako młodostny na zničěnjnjo pomnika wobdžěleny, za to so hańbuje. Je jemu škoda, zo je lado džensa puste a pomnik na wšě časy zhubjeny.

Wobžaruje, zo tehdy njeje nihtó młodžinje wobarał. Ale, tak přistaji, što by sej tehdy w politisce čezkim času polstatych lět zwěrił sej zjawnje žadać wuchowanje pomnika Luthera?

Powostanki pomnika wužichu so jako šoter při wutwarje wjesneho puća. Hdyž džeš džensa po asfaltowanym puću k městnu, hdžež je něhdy stał Rašowski Lutherowy pomnik, tak stupaš po jeho zbytkach.

Trudla Malinkowa

Čitarjo pisaja

List redakciji

Pomhaj Bóh je wažny dopokaz, zo su ewangelscy Serbja hišće žiwi a skutkowni. Sym tu daloko wot was, ale kóždy króć, hdyž dóstawam waš časopis, je to kaž wutrobne zetkanje ze serbskimi přečelemi. Wosebje zajimawe w decemberskim čisle běchu powěšće wo serbskich kemšach w Drježdžanach a wo džensnišich wosadnych popódnjach w Drježdžanach. Z postrowom a Pomhaj Bóh!

prof. Gerald Stone
z Oxforda w Jendźelskej

Lado w Rašowje, hdžež je něhdy stał Lutherowy pomnik

Foto: awtorka

Powěsće

Neustadt. Ze žarowanskimi kemšemi počesći sakska krajna cyrkej 11. februara Kurta Domscha. Wón bě wot 1975 hač do swjeho wuměnk 1989 prezident krajnocyrkwińskeho zarjada w Drježdžanach. Domsch je 5. februara po krótkej chorosći w starobje 71 lět zemrěl.

Budyšin. 5. měrca bě w Marije-Marćinej cyrkwi serbski koncert. Chór, orchester a solisća Serbskeho ludoweho ansambla zanjesechu „Rekwiem“ Korle Awgusta Kocora. Posledni króć bě so wón před jednaćlěťami spěwał, tehdy wot Budyskeho serbskeho katolskeho cyrkwińskeho chóra. Koncert bě wurjadny, wopyt pak z něhdže 130 připoslucharjemi trochu skromny. Premjerje w Budyšinje scěhowachu dalše předstajenja w ewangelskich a katolskich lužiskich cyrkwjach.

Wojerecy. Spočatk lěta postaji so w sewjernym zachodze Janskeje cyrkwy narowny kamjeń fararja Wylema Černika. Jedna so wo 1,75 m wysoku platu z čorneho granita z němsko-serbskim napisom. Radosć nad znowapostajenjom kamjenja je čím wjetša, dokelž mějachu jón Wojerowčenjo dawno za zhubjeny. Wón pak so wuchowa džak zlutniwosći a kedźbliwosći wosadnych. Hdyž so před lětami Černikowy row zruna, kupi swójba z Čiska narowny kamjeń a wužiwaše zadnju stronu za njeboheho swojeje swójby. Hdyž bu tež tutón row zrunany, kedźbowachu někotři wosadni na to, zo so kamjeń njezniči, ale so přewjeze do cyrkwy.

Wylem Černik je so 1904 w Slepom narodził. Wot

1946 hač do swojeje smjerće 1958 bě farar we Wojerecach. Swojeje ludowosće a serbskosće dla bě jara woblibowany. Mnozy ze stareje generacije so hišće rady na njeho dopominaja.

Stuttgart. Biblija abo džěle biblije předležachu kónc lěta 1998 w 2 212 rěčach. To je 15 rěčow wjac hač lěto do toho. Cyła biblija je přeložena do 366 rěčow, mjez kotrymiž je tež serbska. Eksperca měnja, zo je cyłkownje něhdže 6 500 rěčow na swěće. Biblija je najhusćišo přeložena kniha swěta.

Drježdžany. Sakska krajna cyrkej ma 1 608 cyrkwjow a kapałkow. Zo bych so tute twarjenja zdžeržec mohl, su lětnje znajmjeńša 98 mio hr trěbne. Dokelž tute pjenjezy njejsu, móže so na Božich domach jenož to najnužniše činić.

Zielona Góra. W zapadnych stronach Pólskeje, kiž něhdy Łužicy přisłušachu, je z lěta 1970 wobkedźbować přiběracy zajim za Serbow a Łužicu. To zwěsći Krzysztof R. Mazurski z Wrocławja w lóni w Zielonej Górze wozjewjenym pojednanju. Jako dopokaz za to mjenuje mj. dr. wjele přinoškow w nowinach, rozhłosu a telewiziji, skutkowanje wjacorych towarstwow, załoženje folklorneje skupiny „Łužycanie“ a dobre zhromadne džěto z Hornimi a Delnimi Serbami.

Budyšin. W Serbskim muzeju je so njedzela, 7. měrca, wotewrěła wustajeńca wo serbskich kwasnych wašnjach Wojerowskeje wosady. Zajim bě nimoměry wulki. Wosebje z Wojerowskich stron bě wjele wopytowarjow přijěło. Helmut Kurjo z Blunja rozprawješe wo swjich dožiwjenjach jako braška a

rozložil někotre wosebitosće Wojerowskeho kwasu. Přitomni běchu tež někotři kwasarjo z Blunja w swjonej rjanej, zdžěla wjac hač sto lět starej drasće.

Helmut Kurjo je po cyłej Łužicy posledni serbski ewangelski braška. W zańdženych třoch lětdžesatkach je 120 kwasow nawjedował,

posledni 1997. Serbske kwasy po starym wašnjach swjećaču so hišće w 50tych lětach. Serbske wěrowanje w Janskej cyrkwi měješe farar Wylem Černik.

Wustajeńca budže hač do nowembra wotewrjena. Wopyt so doporuči wšitkim, kiž so za serbske wašnja a drasty zajimaja.

W texaskich serbskich swójbach so česća rěč a wašnja předchadnikow. Holic swójba w Liberty Hill je sej k hodam a k narodninam napjekła tykancaj ze zbožopřećomaj w serbskej rěči. Nad tym so wjeselita farar na wuměnk Elmer Hola, jeho syn David a wnučka Audrey. Holic swójba bě před poldra lěttotkom z Jamneho pola Klětnoho do Texasa wupućowala.

Text a foće: T.M.

100 lět Mbozi a Bohuwěr Bachmann

Před sto lětami namaka tehdy 35lětny misionar Bohuwěr Bachmann w Mbozi w Tansaniji „dobre, strowe městno“ za misionarsku staciju. Z lěta 1892 bě jako misionar w Tansaniji, 19. junija 1899 móžeše misionarsku staciju založić. Najprjedy natwarichu so kuchnja, bydlnski dom, hródz, kólnja a cyrkej. Wšitke twarjenja běchu z drjewa a skerje na kólnje podobne. W přichodnych lětach palachu so cyhele, hač do 1909 samo sto tysac wob lěto. Krok po kroku narunachu so drjewjane twarjenja z masiwnymi.

Bohuwěr Bachmann bě w ratarstwie wotrostl. Tak započea tež w Mbozi rolu wobdźelać. Bórže měješe sto jutrow pola, na kotrychž so běrny derje radžachu. Založi tež kofejowu plantažu, hdžež so 1916 plahowaše 12 tysac kofejowych rostlin. Pilnosć, wola a wutrajnosć běchu wuměnjenja za tak wobšěrne džělo.

Wo žiwjenju a skutkowanju Bohuwěra Bachmanna je jara wjele znate. Jako starc napisa na pisanskej mašinje 1 200 stron, na kotrychž rěči wotewrjenje a sprawnje wo swojim žiwjenju. Tute zapski wozjewichu so w polstatych lětach jako kniha w Hamburgu a Lipsku pod titulom „Ich gab manchen Anstoß“.

Bohuwěr Bachmann je so

28. awgusta 1865 w Kanjowje pola Niskeje na statoku č. 6 narodził. We wjesce bě tehdy 18 gospodarjow, sedmjo z nich rěkachu Bachmann. Po šulskim času služeše jako wolacy a wotročk, doniž njedyrbješe do wojakow do Žaganja. Po tym wopyta misionarsku šulu w Niskej a sta so z misionarom. W bratrowskej wosadze w Niskej nadeńdže swoju domiznu. Na kóncu swójeho žiwjenja rěčeše wo swóich nazhonjenjach z wěru we wjele přednoškach. Tež z jeho knihi je wučitać wjele nastorkow. Rjenje by było, hdy by so wona znowa nakładowała.

W 83. žiwjenskim léće zemře Bohuwěr Bachmann 27. februara 1948 a bu na Nisčanskim pohrjebnišću pochowany. Při pohrjebje přečita so jeho žiwjenjoběh, kiž bě sam napisał. Jemu k česći spožči so kublanskemu domej Nisčanskeje bratrowskeje wosady na Parkowej dróze 2 mjeno „Traugott-Bachmann-Haus“.

Jeho džělo w Mbozi so dale wjedže. W polstatych lětach přidružichu so chorownja, syrotownja a šula za wukublanje chorobnych sotrow. Nošer tutych twarjenjow je bratrowska wosada.

W Niskej založi so 1993 „Towarstwo přečelow chorownje Mbozi“, kotrež ma něhdže polsta sobustawow. Towarstwo podpěruje chorownju z pjenježnymi darami a haji dopomnjeće na Nisčanskeho misionara.

W Němskej je hišće wjele potomnikow Bohuwěra Bachmanna žiwych. K nim sluša tež swójba Heinza Bachmanna w Jězorje pola Niskeje.

Je wobdźiwajomne, kak so před sto lětami započate džělo dale wjedže a wuwija. To je najlěpši dopokaz, zo je Bohuwěr Bachmann nama-kał „dobre městno“ a stworil kruty zakład.

Georg Häusler

Přeprašujemy

02.04. – Čichi piatk

9.00 hodž. kemše z Božim wotkazanjom w Rakecach (sup. Albert)

11.45 hodž. nutrnosć w rozhłosu (farar Malink)

14.30 hodž. Bože wotkazanje w Budyšinje w Michalskej (sup. Albert)

04.04. – 1. dzeń jutrow

13.30 hodž. kemše z Božim wotkazanjom w Budestecach (sup. Albert)

05.04. – 2. dzeń jutrow

9.30 hodž. delnjoserbske kemše w Picnju (předar Frahnrow)

10.00 hodž. kemše w Budyšinje w Michalskej (sup. Albert)

11.45 hodž. nutrnosć w rozhłosu (sup. Albert)

08.04. – štwórtk

14.00 hodž. wosadne popołdnje w Bělej Wodze (sup. Albert)

09.04. – piatk

19.00 hodž. wosadny wječor w Hodźiju (sup. Albert)

11.04. – 1. niedźela po jutrach

11.45 hodž. nutrnosć w rozhłosu (farar Malink)

15.00 hodž. wosadne popołdnje w Njeswaćidle (sup. Albert)

12.04. – pónđzela

16.00 hodž. wosadne popołdnje w Čornym Chołmcu (sup. Albert)

17.04. – sobota

15.00 hodž. wosadne popołdnje w Barće (sup. Albert)

18.04. – 2. niedźela po jutrach

8.30 hodž. kemše w Minakale (sup. Albert)

24.04. – sobota

14.00 hodž. wosadne popołdnje za Malešansku a Hutchinsonjansku wosadu w Stróži w šulskim muzeju

25.04. – 3. niedźela po jutrach

11.45 hodž. nutrnosć w rozhłosu (sup. Albert)

15.00 hodž. wosadne popołdnje we Łazu (sup. Albert)

02.05. – 4. niedźela po jutrach

10.00 hodž. kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michalskej (sup. Albert)

13.30 hodž. kemše w Budestecach (sup. Albert)

Pomhaj Bóh, časopis ewangelskich Serbow; wudawaćel a zamolwity: Serbski wosadny zwjazk, adresa redakcije/Adresse der Redaktion: Jerjowa/Heringstraße 15, 02625 Budyšin/Bautzen; Postvertriebsnummer: F 13145; zamolwity redaktor: superintendent Siegfried Albert (tel./fax: 03591/481280); čisć: Lausitzer Druck- und Verlagshaus GmbH/Serbska čisćernja, Hornčerska/Topferstraße 35, 02625 Budyšin/Bautzen, zhotowjenje a rozšěrjenje časopisa Pomhaj Bóh podpěruje Domowina-Verlag GmbH Ludowe nakładnistwo Domowina, Sukełnska/Tuchmacherstraße 27, 02625 Budyšin/Bautzen; Pomhaj Bóh wuchadza jónkróć za mjesac. Lětny abonement plaći 10 hriwnow. Přinoški a dary na konto: Sorbische evangelische Superintendentur Bautzen, Nr. 1000 028 450, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00